

รูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน
THE BUDDHIST ACTIVITIES'S MODEL IN LAMPHUN PRISON

ประยูร เรือนปิลี*

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง “รูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑) เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมทั่วไปในเรือนจำจังหวัดลำพูน ๒) เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน ๓) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการกิจกรรมและอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้ผู้ต้องขังสามารถกลับเข้าสู่สังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข ไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยการแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพที่เสียไปของผู้ต้องขัง ให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคม และโดยการให้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม ได้แก่ ให้การศึกษาและการอบรมทางศีลธรรม การจัดการกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน มีลักษณะสำคัญ ๒ ลักษณะคือ ๑) การให้การศึกษา และการอบรมทางคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังที่ปฏิบัติอยู่ในทุกเรือนจำ ๒) การจัดการกิจกรรมเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพให้สามารถมีภูมิคุ้มกันต้านต่อสิ่งชั่วร้ายในการกระทำความผิด และการปรุงแต่งจิตใจให้ดีงาม ไม่คิดที่จะกระทำผิดอีก

ตัวอย่างจากแบบสัมภาษณ์ และการสังเกตการณ์การจัดการกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูนทำให้ทราบว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่ได้เรียนรู้กิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา และได้นำหลักพุทธธรรมมาแก้ไขปัญหาวีรติตามแนวทางการพัฒนาตัวร่างกาย และจิตใจ แล้วนำไปฝึกปฏิบัติทำให้มีพฤติกรรมเป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้น ให้ความร่วมมือในการทำงานและฝึกวิชาชีพเป็นอย่างดี ประพฤติตนอยู่ในระเบียบวินัยที่เรือนจำกำหนด ผู้ต้องขังที่ผ่านกิจกรรมต่างๆ ที่ทางเรือนจำได้จัดให้แล้ว เมื่อพ้นโทษออกไปจะไม่เป็นภาระของสังคมและประเทศชาติอีกต่อไป

คำสำคัญ : รูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธ, พระพุทธศาสนา, เรือนจำจังหวัดลำพูน.

Abstract

The Research entitled “The Buddhist Activities Model in Lamphun Prison” The objectives of this research are as 3 follows: 1) to study the general activities model in Lamphun Prison, 2) to study the Buddhist Activities Model in Lamphun Prison, and 3) to study the problems, obstacle and the solutions of the Buddhist activity model in Lanphun Prison.

The findings indicated that the preparing activity and inmates training and it aimed to provide the inmates back into society peacefully, and not going to repeat offenders again by resolving personality of lost inmates in order to adapt to the society regulation and condition by providing skills that needs to live in society including, education and moral training. The Buddhist activity in Lamphun Prison consists of 2 aspects as follows: 1) to provide education and moral, ethical training that is the main activity of resolved training the inmates who imprisons the prison, and 2) the preparing activity in order to adjust personality that prevents to the temptation in crime and the embellishment of classy mind, not to commit again.

*นิสิตปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาพระพุทธศาสนา) คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

The examples of interview and the observing of Buddhist Activity in Lamphun Prison founded that the most inmates learned various activities by Buddhism and took Buddhadhamma in resolving life problem according to body and mind-development, then practiced in order to lead to good behavior, to cooperate in work and vocational training as well, behave oneself in discipline of prison. If the inmates already passed various activities in prison programs when acquitted they will not be the burden of Social and nation in future certainly.

บทนำ

เรือนจำจังหวัดลำพูน เป็นสถานที่ควบคุมตัวผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาล โดยมีกระบวนการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้ต้องขังได้ปรับตัว สามารถเรียนรู้ชีวิตใหม่ให้มีชีวิตอยู่ขณะต้องโทษอยู่ในเรือนจำ เป็นอยู่อย่างปกติสุข ยอมรับสภาพความเป็นจริง เริ่มตั้งแต่แรกรับหรือการปฐมนิเทศเพื่อให้รู้จักกฎระเบียบต่างๆ ในเรือนจำ การเข้าสู่โรงงานฝึกอาชีพพระยาว การจัดการศึกษา และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยกลับสู่สังคมหรือเรียกว่า ปัจฉินิเทศ การจัดรูปแบบกิจกรรมต่างๆ ในเรือนจำ จึงจำเป็นต้องหลากหลาย เหมือนกับยารักษาโรคที่ใช้เฉพาะทางกับโรคชนิดนั้นๆ เพื่อให้เหมาะกับฐานโทษของการกระทำความผิดของผู้ต้องขัง

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของรูปแบบไว้ว่า รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนว ซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร้อยกรอง (ศิลปะ) สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้นๆ อย่างรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ เช่นรูปแบบผู้หญิง รูปแบบเปิด รูปแบบวัด^๑

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของรูปแบบว่าหมายถึงโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบหรือตัวแปรต่างๆสามารถใช้รูปแบบอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆที่มีในปรากฏการณ์ธรรมชาติหรือในรูปแบบต่างๆ อธิบายถึงลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ^๒ รูปแบบอาจเป็นเพียงการจำลองของจริงหรืออาจมีลักษณะเป็นทฤษฎีหรืออาจเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่รูปธรรมของการปฏิบัติได้^๓ รูปแบบหมายถึงตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบายพฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นอย่างหนึ่งหรือเป็นเครื่องมือทางความคิดที่บุคคลใช้ในการหาความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์^๔ รูปแบบหมายถึงวิธีการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิดความเข้าใจและจินตนาการที่มีต่อสิ่งใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสาร ที่เข้าใจได้ง่าย เช่น ภาพวาด ภาพเหมือนแผนที่หรือสมการทางคณิตศาสตร์โดยสามารถนำเสนอประเด็นต่างๆ ได้กระชับภายใต้หลักการอย่างมีระบบ^๕

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของกิจกรรมไว้ว่า “การที่ผู้เรียนปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อการเรียนรู้”^๖ ดังนั้น กิจกรรมต่างๆ ที่จัดให้มีขึ้น ต้องมีการจัดทำอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การจัดทำแผน โครงการ และมีการประเมินผลเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การจัดกิจกรรมส่งเสริมการออกกำลังกาย กิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ กิจกรรมส่งเสริมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมวันสำคัญทางราชการ และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒,(กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๙๖๕.

^๒บุญชม ศรีสะอาด, วิจัยเบื้องต้น, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น, ๒๕๔๗), หน้า ๔๑-๔๗.

^๓ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ, รายงานวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบของระบบการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๔๘), หน้า ๓๒.

^๔ทีศนา แคมมณี, รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑.

^๕เียวดี วิบูลย์ศรี, การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๕๙.

^๖เรื่องเดียวกัน หน้า ๖๖๓.

รูปแบบการจัดกิจกรรมเชิงพุทธ หมายถึงการเลือกรูปแบบที่เหมาะสมเพื่อจัดกิจกรรมต่างๆ โดยการประยุกต์กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและสอดแทรกหลักพุทธธรรมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้ซึมซับหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จนเกิดการเรียนรู้ที่เรียกว่าปริยัติ จนถึงขั้นนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อการรู้แจ้งเห็นจริงที่เรียกว่าปฏิเวธ ตามหลักไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา โดยขั้นตอนสุดท้ายของผลการปฏิบัติ คือการเจริญปัญญา ได้แก่ การรู้แจ้งเห็นจริง ดังปรากฏในพระไตรปิฎกคือปัญญาสุตตสูตร ว่าด้วยความเจริญด้วยปัญญาว่า

“ภิกษุทั้งหลายธรรม ๔ ประการย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญาธรรม ๔ ประการคือ ๑) สัมปรีสังเสวะ (การคบหาสัตบุรุษ) ๒) สัทธัมมัสสวนะ (การฟังสัทธรรม) ๓) โยนิโสมนสิการ (การมนสิการโดยแยบคาย) ๔) อัมมานุสम्मปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) ภิกษุทั้งหลายธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเจริญด้วยปัญญา”

การจัดกิจกรรมและอบรมแก้ไขผู้ต้องขัง เป็นกิจกรรมที่มีเป้าหมายให้ผู้ต้องขังสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้โดยไม่หวนไปกระทำผิดซ้ำอีก โดยการแก้ไขปรับปรุงบุคลิกภาพที่เสียไปของผู้ต้องขัง ให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับกฎเกณฑ์และเงื่อนไขของสังคมเมื่อพ้นโทษ และโดยการให้ทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตในสังคม เช่น การฝึกวิชาชีพ การให้การศึกษาและการอบรมทางศีลธรรม ดังนั้น ในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังจึงมีลักษณะสำคัญ ๒ ลักษณะ คือ ๑) การเสริมทักษะในด้านอาชีพ การศึกษา และการอบรมทางศีลธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมหลักในการอบรมแก้ไขผู้ต้องขังที่ปฏิบัติอยู่ในทุกเรือนจำ ๒) การปรับปรุงบุคลิกภาพให้สามารถมีภูมิต้านทานต่อสิ่งยั่วยุในการกระทำความผิด และการปรุงแต่งจิตใจให้ดีงาม ไม่คิดที่จะกระทำผิดอีก ซึ่งจะต้องอาศัยเทคนิคหลายทาง เช่น การใช้กระบวนการกลุ่ม การใช้ความสัมพันธ์กับครอบครัว และการใช้วิธีการทางสังคมสงเคราะห์ เป็นต้น

เรือนจำจังหวัดลำพูน เป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ความรับผิดชอบด้านการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามคำพิพากษาของศาล คำว่าเรือนจำ ภาษาชาวบ้านเรียกว่า คุก ซึ่งคำว่าคุก ประกอบด้วยพยัญชนะ ๒ ตัว คือ ค และ ก คำว่า ค หมายถึงการควบคุมผู้ต้องขัง มิให้แหกหักหลบหนี เป็นการปฏิบัติหน้าที่ของผู้คุมหรือเจ้าหน้าที่อย่างมืออาชีพตลอด ๒๔ ชั่วโมง ส่วน ก หมายถึงแก้ไข ได้แก่การแก้ไขฟื้นฟูพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังให้กลับตัวเป็นคนดี มีคุณค่าสู่สังคม โดยมุ่งเน้นการฝึกอบรมทั้งทางด้านร่างกาย การฝึกวิชาชีพด้านต่างๆ ทั้งอาชีพระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนการฝึกฝนพัฒนาจิตใจ โดยใช้หลักพุทธธรรม เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถนำไปปฏิบัติได้ ในขณะต้องโทษและปล่อยตัวออกสู่สังคม โดยผ่านกระบวนการอบรมและจัดกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้ต้องขังได้ตระหนักและซึมซับเอาวิถีไทย วิถีพุทธตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งถ่ายทอดและสืบทอดผ่านความรู้ทาง ศาสนพิธี และระเบียบปฏิบัติต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา^๗

ชาวพุทธแม้ว่าจะอยู่แห่งหนใด ก็สามารถปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาและนำหลักพุทธธรรมมาปรับใช้ตามแนววิถีชาวพุทธในแต่ละชุมชน ท้องถิ่นได้ และเช่นเดียวกัน ผู้ต้องขังที่ถูกจองจำอยู่ในเรือนจำ ก็สามารถดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาและใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาปรับใช้ในชีวิตประจำวันขณะต้องโทษได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธตลอดจนศึกษาปัญหาอุปสรรคและ แนวทางแก้ไขรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน เพื่อเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการประยุกต์หลักพุทธธรรมกับกิจกรรมต่างๆ ในเรือนจำจังหวัดลำพูน พร้อมทั้งข้อเสนอการนำกิจกรรมเชิงพุทธมาพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้เป็นสุข และในขณะเดียวกัน ก็ถือเป็นการเผยแผ่หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา ให้แก่ผู้ต้องขังให้เข้าใจมากยิ่งขึ้นสืบไป และสามารถนำรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธมาแก้ไข ฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังในเรือนจำ ให้ได้ผลอย่างยั่งยืน ทั้งด้านการพัฒนาตัวร่างกาย จิตใจ และการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ขณะต้องโทษและปล่อยตัวออกจากเรือนจำต่อไป

^๗ อย. จตุกก. (ไทย) ๑๓/๒๔๗/๓๖๗

^๘ ฝ่ายบริหารทั่วไป, ประวัติและแผนพัฒนาเรือนจำ, (ลำพูน: เรือนจำจังหวัดลำพูน, ๒๕๕๖), (อัคราณา).

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมทั่วไปในเรือนจำจังหวัดลำพูน
๒. เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน
๓. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน

ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑. รูปแบบกิจกรรมทั่วไปในเรือนจำจังหวัดลำพูนมีลักษณะอย่างไร
๒. รูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูนลักษณะอย่างไร
๓. อุปสรรค และแนวทางแก้ไขรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูนเป็นอย่างไร

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา

- ๑) ศึกษาคนควากิจกรรมต่างๆ ที่เื้อื้อต่อการแก้ไขฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังที่ตองโทษอยู่ในเรือนจำจังหวัดลำพูน
- ๒) ศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมเชิงพุทธ เช่นการจัดกิจกรรมต่างๆ ในทางราชการและทางพระพุทศศาสนาซึ่งสามารถพัฒนาร่างกายและจิตใจผู้ต้องขังได้
- ๓) ศึกษาหลักพุทธธรรมในคัมภีร์พระไตรปิฎก และหนังสือเอกสารรายงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถประยุกต์ใช้กับกิจกรรมต่างๆ ในเรือนจำ เพื่อเป็นแนวทางการส่งเสริม การแก้ไขปัญหา และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขังขณะอยู่ในเรือนจำหลังพ้นโทษได้อย่างเป็น ปกติสุข

ขอบเขตด้านเอกสาร

- ๑) คัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙
- ๒) พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ๓ ฉบับ
- ๓) กฎกระทรวงมหาดไทยออกตามความในมาตรา ๕๘ แห่งพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. ๒๔๗๙

ขอบเขตด้านพื้นที่

ได้ทำการศึกษา วิเคราะห์และเก็บรวบรวมข้อมูลในเรือนจำจังหวัดลำพูน

ขอบเขตด้านประชากร

กลุ่มตัวอย่างผู้ต้องขังชาย ผู้ต้องขังหญิงที่สมัครใจ จำนวน ๑๐ คน และเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้แก่ผู้ต้องขัง ได้แก่ นักสังคมสงเคราะห์ นักทัณฑวิทยา นักวิชาการอบรมและฝึกวิชาชีพ พยาบาลวิชาชีพ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ จำนวน ๕ คน รวมทั้งสิ้น ๑๕ คน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและลงภาคสนาม เพื่อทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดลำพูน ซึ่งมีลำดับขั้น ตอนดังนี้

การวิจัยจากเอกสาร

- (๑) ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Source) ในคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙
- (๒) รวบรวมข้อมูล เอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) จากหนังสือวารสาร เอกสาร ต่างๆ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขัง

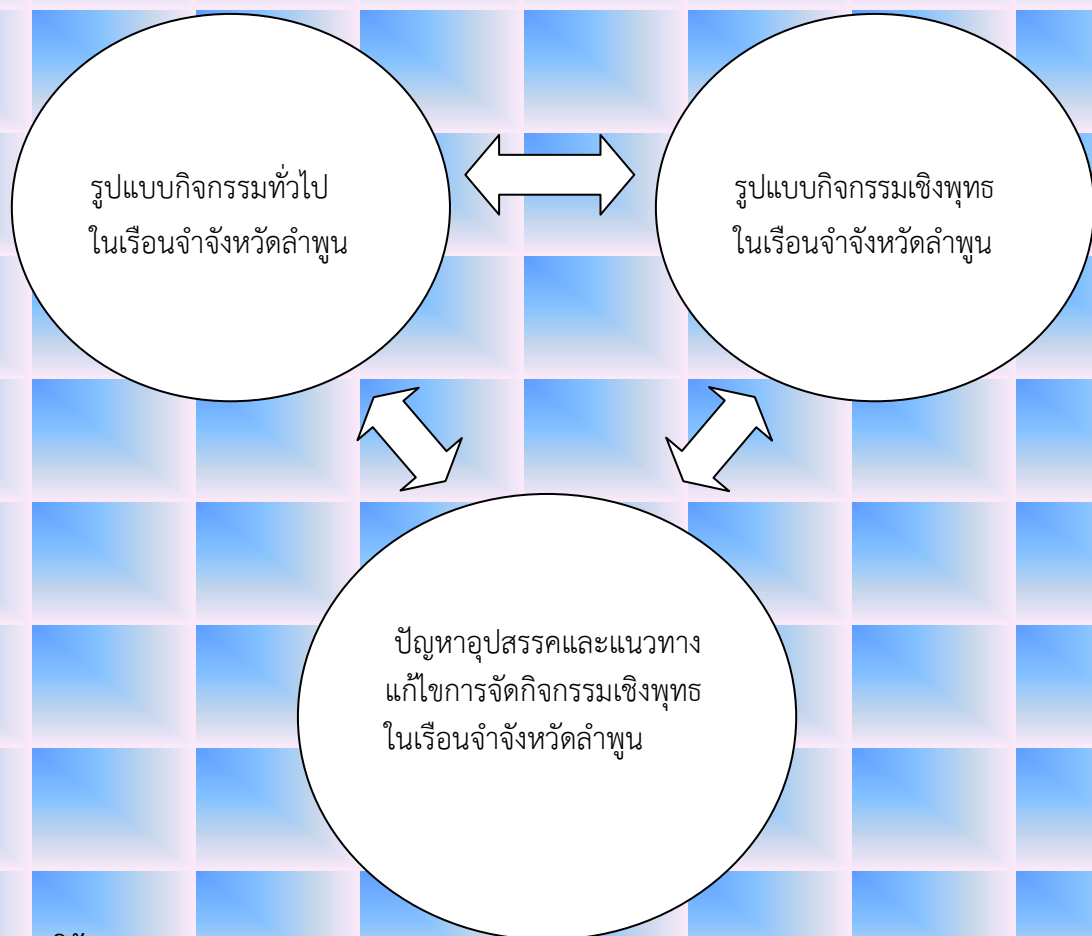
(๓) ทำการศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ไขการจัดกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน

(๔) สัมภาษณ์เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดไว้

การวิจัยภาคสนาม

วิเคราะห์สาเหตุและปัญหาที่เกิดขึ้น จากการจัดกิจกรรมเชิงพุทธ รวมทั้งการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่อง กิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน ทำให้เกิดการอธิบายผลการวิจัยครั้งนี้ว่า กิจกรรมทั่วไปในเรือนจำจังหวัดลำพูน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้ต้องขังได้รับรู้รับทราบถึงขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมไทย โดยอาศัยกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและกิจกรรมวันสำคัญทางราชการ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้ต้องขังได้ซึมซับเอาหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการดำรงชีวิตขณะต้องโทษและเมื่อปล่อยตัวไปแล้ว อีกทั้งเป็นการกระตุ้นเตือนให้ผู้ต้องขังได้มีความรักและภูมิใจในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนและพลกนิกรที่ดี โดยใช้เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง อดทนต่อการขบขู่ โดยเฉพาะหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สอดแทรกอยู่ในกิจกรรมนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ต้องขังได้น้อมนำเอาหลักธรรมคำสอนหลัก ซึ่งถือเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนามานำเสนอให้ผู้ต้องขังในเรือนจำ ได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ และชี้ให้เห็นคุณค่าของหลักธรรมที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของผู้ต้องขัง

กิจกรรมต่างๆ ที่เรือนจำจังหวัดลำพูนได้ดำเนินการต่างๆ ตลอดมานั้น มีทั้งกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา กิจกรรมวันสำคัญทางราชการ เนื่องจากก่อนต้องโทษ สภาพจิตใจของผู้ต้องขังส่วนใหญ่ ขาดความมั่นคงทางด้านจิตใจ มีความอ่อนไหวต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีขาดความสำนึกในศีลธรรมอันดี และถูกชักจูงให้กระทำความผิดได้ง่าย จึงต้องพยายามที่จะต้องใช้จิตใจของเขาเข้มแข็ง มีความมั่นคงและมีความเจริญงอกงามด้วยคุณธรรม เช่นมีศีลมีสมาธิมีเมตตากรุณา มีความขยันหมั่นเพียร มีความอดทน มีความสดชื่นเบิกบาน มีความสงบสุขแจ่มใสสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุขในเรือนจำ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษารูปแบบของกิจกรรมทั่วไป ซึ่งเรือนจำจังหวัดลำพูนได้ดำเนินการ มีรูปแบบต่างๆ เป็นประจำทุกปี คือ

๑. กิจกรรมตามโครงการอบรมผู้ต้องขังเข้าใหม่ (ปฐมนิเทศ)
๒. กิจกรรมตามโครงการราชทัณฑ์เชิงสมานฉันท์
๓. กิจกรรมตามโครงการนักเรียนเยี่ยมคุก
๔. กิจกรรมตามโครงการบำบัดและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ต้องขังติดยาเสพติด (รูปแบบชุมชนบำบัด)
๕. กิจกรรมตามโครงการพัฒนาทักษะชีวิตผู้ต้องขังหญิงก่อนพ้นโทษ
๖. กิจกรรมตามโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (ปัจฉิมนิเทศ)

สรุปการจัดกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน

การจัดกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน เป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขัง โดยให้ผลอย่างยั่งยืนและเป็นรูปธรรม โดยกิจกรรมดังกล่าว มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจ มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันจะก่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในเรือนจำ ย่างต่อการควบคุม และเป็นที่ยอมรับของสังคมภายนอก เมื่อปล่อยตัวออกจากเรือนจำจะได้ไม่ภาระแก่สังคม ครอบครัว และไม่เป็นภัยต่อสังคมต่อไป ตลอดจนให้สามารถปรับตัวให้กับสังคมภายนอกได้อย่างปกติสุข โดยกิจกรรมเชิงพุทธที่นิยมปฏิบัติและได้กระทำสืบเนื่องกันต่อมาในเรือนจำจังหวัดลำพูนนั้น ได้แก่กิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนานั้นเอง โดยเจ้าหน้าที่เรือนจำจะเน้นให้ผู้ต้องขังได้เข้าร่วมประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาหรือเรียกว่าศาสนพิธี เนื่องจากกิจกรรมเชิงพุทธหรือพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นแบบแผนที่เราชาวพุทธทุกคนได้ถือปฏิบัติสืบทอดกันมาเพื่อส่งเสริมให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา

สรุปความว่า กิจกรรมเชิงพุทธเพื่อพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูนนั้น ได้ดำเนินการตามนโยบายของกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และดำเนินกิจกรรมที่ชาวพุทธทุกคนควรปฏิบัติ เพื่อมุ่งเป็นประโยชน์ที่จะเกิดกับผู้ต้องขังโดยตรง อีกทั้ง เป็นการนำเอาหลักพุทธธรรมที่มีความสำคัญ สอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมการอบรมผู้ต้องขัง ซึ่งจะทำให้ผู้ต้องขังที่ผ่านการอบรมได้พัฒนาร่างกายและจิตใจ เตรียมความพร้อมให้ผู้ต้องขังก่อนปล่อยพ้นโทษ ให้มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตและกลับตนเป็นคนดี โดยมีรูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธต่างๆ ดังนี้

กิจกรรมเชิงพุทธที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดานร่างกาย

- ๑) การจัดกิจกรรมแสดงความเคารพพระสงฆ์และการกราบไหว้เนื่องในโอกาสต่างๆ
- ๒) กิจกรรมการฝึกประเคนของพระในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา
- ๓) กิจกรรมการอาราธนาศีล อาราธนาพระปริตรในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา
- ๔) กิจกรรมทำบุญเลี้ยงพระเนื่องในวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา

กิจกรรมเชิงพุทธที่ส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดานจิตใจ

- ๑) การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังโดยการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา
- ๒) การจัดอบรมปฏิบัติจิตตภาวนาตามแนวสติปัฏฐาน ๔
- ๓) การปฏิบัติธรรมตามโครงการเรือนจำ เรือนธรรม

๔) การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังหลักสูตรศีลคสามาธิ

๕) พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ

การพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังในทัศนะของนักทัณฑวิทยา หมายความว่า การพัฒนาพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามกระบวนการอบรมทางจิตใจทั่วไป การอบรมทางสังคมศึกษา การอบรมทางศาสนา และการอบรมทางศีลธรรม เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังประพฤติปฏิบัติเช่นเดียวกับบุคคลโดยทั่วไป^๔

สำหรับการพัฒนาจิตใจ กรมราชทัณฑ์ถือเป็นนโยบายหลักที่สำคัญมากประการหนึ่ง คือจะต้องดำเนินการการพัฒนาจิตใจ ปรับปรุง แก้ไขความประพฤติของผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นพลเมืองดีภายหลังพ้นโทษแล้ว จะได้อยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งนี้ โดยใช้กระบวนการอบรมศีลธรรม จริยธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลัก พร้อมทั้งวางมาตรการและกำหนดหลักเกณฑ์การอบรมให้เรือนจำ/ทัณฑสถานทุกแห่ง ถือปฏิบัติให้เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ผู้ต้องขังทุกคนจะได้รับการอบรมบ่มนิสัย ตั้งแต่วาระแรกที่เข้าสู่เรือนจำ/ทัณฑสถานจนถึงวันที่ได้รับการปลดปล่อยหรือพ้นโทษไป และแม้พ้นโทษแล้วหากผู้พ้นโทษมีจิตศรัทธาอุปสมบท ก็ให้เรือนจำ/ทัณฑสถานรับเป็นเจ้าภาพอุปสมบท นอกจากนี้ผู้ต้องขังที่นับถือศาสนาอื่น กรมราชทัณฑ์ยังเปิดโอกาสให้วิทยากรของศาสนานั้นๆ เข้าอบรมและประกอบพิธีกรรมได้ มิได้มีการกีดกันแต่อย่างใด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบแนวทางการจัดกิจกรรมเชิงพุทธ และการนำหลักพุทธธรรมหลายประการ ทั้งที่เป็นการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมวันสำคัญทางราชการ ทำให้ผู้ต้องขังมีความสนใจ แล้วนำไปฝึกปฏิบัติจนบังเกิดผลดีทางด้านพัฒนาจิตใจ พฤติกรรม และปัญญา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำมาเสนอแนะเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเชิงพุทธและการนำหลักพุทธธรรมไปใช้กับผู้ต้องขังต่อไป ดังนี้

๑. ผู้บริหารระดับสูง ควรมีการกำหนดเป็นนโยบายในการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ต้องขังในด้านต่างๆ อย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านกิจกรรมพัฒนาจิตใจ กิจกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม ตลอดจนด้านปฏิบัติตนเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ด้านความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ต่อตนเอง ครอบครัว

๒. เรือนจำ ควรมีคณะกรรมการราชทัณฑ์ระดับจังหวัด ในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมทุกด้าน เป็นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการประเมินผลการจัดกิจกรรมต่างๆ ของผู้ต้องขัง เพื่อนำข้อมูลการประเมินที่ได้มาประกอบการจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับเรือนจำต่อไป จะทำให้การจัดกิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสอดคล้องกับหลักสูตร และเป็นไปตามความต้องการของผู้ต้องขัง

๓. ผู้บริหารระดับสูงและเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี

๔. เรือนจำจังหวัดลำพูน ควรจัดทำรูปแบบการจัดกิจกรรมต่างๆ ในเรือนจำ โดยฝึกอบรมให้ความรู้ที่เป็นมาตรฐานแก่เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ทุกระดับ จนสามารถรับรู้ เข้าใจ นำไปปฏิบัติกับผู้ต้องขังได้ เพื่อให้ตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ

๕. เรือนจำจังหวัดลำพูน ควรกำหนดกิจกรรมเชิงพุทธไว้ในแผน ๔ ปี โดยการเริ่มต้นด้วยการกำหนดวิสัยทัศน์ของเรือนจำให้เป็นองค์กรวิถีพุทธ หลังจากนั้นจึงกำหนดภารกิจ และเป้าหมายต่อไป

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบกิจกรรมเชิงพุทธในเรือนจำจังหวัดลำพูน” ครั้งนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่ควรทำการศึกษาวิจัย เพื่อประโยชน์ต่อกระบวนการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดลำพูน ด้านการ

^๔ประเสริฐ เมฆมณี, หลักทัณฑวิทยา, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๑๙), หน้า ๔๗๑.

จัดกิจกรรมเชิงพุทธ เพื่อให้ผู้ต้องขังเป็นผู้ที่มีสภาพจิตใจเข้มแข็ง มั่นคง พร้อมกลับตนเป็นพลเมืองดี และมีชีวิตที่เป็นปกติสุข ดังนี้

๑. การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้ต้องขังให้มีศักยภาพตามแนวริยสัจ ๔” เนื่องจาก หลักพุทธธรรมดังกล่าวจะเป็นปัจจัยสำคัญในการวางรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ต้องขัง ให้เป็นคนที่มีจิตที่รู้จักรับรู้ความหมายของคำว่าทุกข์ ตลอดจนการแสวงหาแนวทางแห่งการพ้นทุกข์ และดำเนินเป้าหมายสู่ทางพ้นทุกข์นั้น ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้เกิดความเพียรพยายาม มุ่งมั่น และหมั่นไตร่ตรอง ดำเนินชีวิตตามหลักธรรมที่ควรปฏิบัติ อันจะส่งผลให้ประสบผลสำเร็จและมีชีวิตที่เป็นปกติสุข

๒. การศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังในรูปแบบการอบรมจิตตภาวนา” เนื่องจากจิตใจเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนพฤติกรรมต่างๆ ของมนุษย์ ผู้ต้องขังส่วนใหญ่มีสุขภาพจิตอ่อนแอ ท้อแท้ต่อการแก้ไขปัญหาวีรกรรม และมีแรงจูงใจไปในการกระทำผิดกฎระเบียบสังคม หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ อาจจะมีส่วนในการสนับสนุนให้ผู้ต้องขังมีสภาพจิตใจที่ดีขึ้นได้

๓. การศึกษาวิจัยเรื่อง “หลักพุทธธรรมสำหรับผู้ต้องขังวัยรุ่นในเรือนจำจังหวัดลำพูน” เนื่องจากปัจจุบันมีผู้ต้องขังวัยรุ่นเพิ่มขึ้นในเรือนจำจังหวัดลำพูน และกรมราชทัณฑ์ได้มีนโยบายในการพัฒนาจิตใจผู้ต้องขังผ่านรูปแบบโปรแกรม และวิธีการที่หลากหลาย ในแต่ละปีงบประมาณ กรมราชทัณฑ์จะกำหนดหลักการ และวิธีการอบรมพัฒนาจิตใจผู้ต้องขัง มอบเป็นนโยบายให้เรือนจำและทัณฑสถานทั่วประเทศดำเนินการ แต่ไม่มีรูปแบบการประเมินผลและติดตามผลที่ชัดเจน หากมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้โดยเฉพาะเจาะจง ก็จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำเอาผลการวิจัยไปปรับปรุงกระบวนการพัฒนาจิตใจของผู้ต้องขังวัยรุ่น ซึ่งถือเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อประเทศชาติ เนื่องจากอยู่ในวัยที่กำลังสร้างฐานะครอบครัว โดยผู้ต้องขังกลุ่มนี้เมื่อผ่านกระบวนการรีไซเคิล หรือผ่านการแก้ไขฟื้นฟูแล้วจากเรือนจำแล้ว จะทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมได้รับประโยชน์อย่างสูงสุด

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาฯ ลงกรณราช วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๒. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุคค พับลิเคชั่นส, ๒๕๕๖.

บุญชม ศรีสะอาด. วิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาสน์, ๒๕๕๗.

ศิริชัย กาญจนวาสี และคณะ. รายงานวิจัยโครงการวิจัยรูปแบบของระบบการบริหารจัดการศึกษาแบบบูรณาการสำหรับเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๘.

ทศนา แคมมณี. รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: สำนัก พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. การประเมินโครงการ: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. พิมพ์ครั้งที่ ๒.กรุงเทพ มหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ฝ่ายบริหารทั่วไป. ประวัติและแผนพัฒนาเรือนจำ. ลำพูน: เรือนจำจังหวัดลำพูน, ๒๕๕๖.

ประเสริฐ เมฆมณี. หลักทฤษฎีวิทยา. กรุงเทพมหานคร: บริษัทการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๑๙.